

Галина Купалова,
д-р екон. наук, професорка,
завідувачка кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наталія Гончаренко,
канд. екон. наук, доцентка,
доцентка кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДОБРОВІЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ В СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Важливим елементом системи екологічного менеджменту аграрних підприємств є інформаційно-аналітичне забезпечення. Агреговані і систематизовані дані про результати природоохоронної діяльності підприємств повсякчас використовуються для прийняття рішень в оперативному менеджменті. Для зовнішніх користувачів важливе значення має добровільна нефінансова екологічна звітність. Вона містить дані про інвестиційну активність суб'єктів господарювання у сфері охорони довкілля і раціонального природокористування, результати впровадження системи екологічного менеджменту, сертифікованої відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Нефінансовий екологічний звіт аграрних підприємств доцільно розглядати як сукупність агрегованих показників, які відображають економічні, технічні або фінансові результати діяльності у сфері охорони довкілля і природокористування. Він є інструментом публічного інформування стейкхолдерів щодо екологічної та соціальної діяльності аграрних підприємств.

Порівняно з загальноприйнятими фінансовими, статистичними та іншими звітами, добровільна екологічна звітність має ряд відмінностей:

- висвітлення вузького напрямку діяльності компанії – природокористування та охорони довкілля. Найпоширенішим є

оприлюднення інформації щодо підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів, зниження водоемності виробництва продукції, антропогенного впливу на атмосферне повітря та ін.;

- відсутність єдиної, нормативно затвердженої методики розрахунку показників, складання та оприлюднення цієї звітності;

- поєднання сукупності економічних, фінансових, екологічних і технологічних показників;

- відображення виключно показників, які свідчать про зниження антропогенного впливу або інший позитивний ефект щодо довкілля або суспільства.

Донині в Україні складання та оприлюднення добровільної екологічної звітності практикується переважно на великих підприємствах, зокрема, агрохолдингах. Тому, як цілком слушно зазначив д-р екон. наук О. Г. Сокол, «для українських агрохолдингів, що підлягають обов'язковому поданню не тільки консолідованої звітності, а й звітності про управління, питання у формуванні звітності про сталий розвиток вирішується в першу чергу достатніми потенційними економічними й кадровими можливостями» [1, с. 45]. Проте в сучасних складних умовах господарювання, вважаємо, що формування зазначеної звітності набуває також особливої актуальності для середніх і малих агровиробників, насамперед, експортерів. Це пов'язано з реалізацією сучасної політики Європейського «зеленого» курсу, що супроводжується певними процесами і вимогами:

1. Імпортери аграрної продукції, перш за все, в країнах Європейського Союзу особливе значення надають екологічній активності постачальників. Формування добровільної екологічної звітності покращує імідж вітчизняних компаній на міжнародному і вітчизняному ринках, посилює їх конкурентоспроможність.

2. В Україні та світі посилюються вимоги щодо охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, впровадження екологічно

безпечних технологій обробітку ґрунту й утримання тварин. Активна екологічна діяльність, що відображується у показниках звітності, посилює конкурентні позиції, формує базис для сталого ведення бізнесу, раціонального використання ресурсів, зокрема, земельних.

3. Щорічна добровільна екологічна звітність є важливим і необхідним елементом документального забезпечення для отримання фінансування, зокрема, цільової грантової допомоги, кредитування від міжнародних фінансових установ.

Зважаючи на організаційно-правові та фінансові особливості функціонування, складання добровільної екологічної звітності для середніх та малих аграрних підприємств повинно ґрунтуватися на таких принципах:

1. *Об'єктивність*. Добровільна звітність як і обов'язкові фінансові та інші види звітів є джерелом інформації для зовнішніх і внутрішніх користувачів. Тому показники, які наводяться у такій звітності, повинні відображати реальні дані, що ґрунтуються на обліковій інформації підприємства. Добровільна екологічна звітність не підлягає перевірці з боку державних органів влади або незалежних аудиторів, тому відповідальність за наведені дані повністю лягає на розробників і керівника підприємства.

2. *Релевантність* – у звітності важливо відображати показники, які будуть потрібними та інформативними для користувачів. Не доцільно у звітності нагромаджувати великий за обсягом масив даних, який потребує подальшої систематизації та обробки.

3. *Динамічність*. В ході формування добровільної звітності для середніх і малих підприємств доцільно включати показники динаміки, які відображають зміни природокористування або впливу на довкілля. Такий підхід позитивно впливає на сприйняття даних, свідчить про сталий екологічний розвиток та ефективний екологічний менеджмент на підприємствах.

4. *Системність.* У добровільній екологічній звітності доцільно відображати показники, які висвітлюють досягнення екологічних цілей і завдань, запланованих в системі екологічного менеджменту. Це дозволить одночасно підтвердити ефективність екологічного менеджменту і виконати вимоги стандарту ISO 14001 «Система екологічного керування» щодо оприлюднення екологічної інформації.

Враховуючи вище зазначені принципи, формування показників добровільної екологічної звітності середніх і малих аграрних підприємств повинно включати послідовність таких елементів: екологічні цілі і задачі, техніко-технологічні та фінансові плани, обліково-аналітичні звіти, звітність в системі екологічного менеджменту (рис. 1).

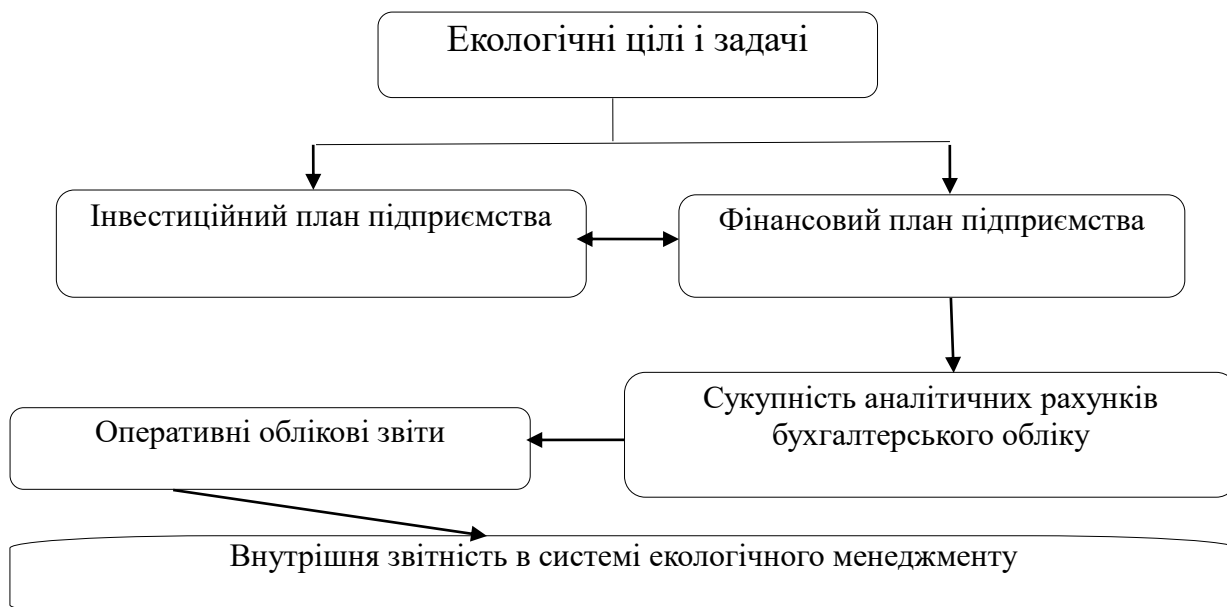

Рис.1. Послідовність формування показників добровільної екологічної звітності підприємства

*Джерело: складено авторами самостійно.

В умовах посилення вимог регулюючих органів і споживачів до екологічності виробництва аграрної продукції зростає роль добровільної екологічної звітності для середніх і малих сільськогосподарських

підприємств. Саме вона, на відміну від загальноприйнятої фінансової звітності, акумулює дані про екологічну діяльність підприємства, її ефективність. Така звітність активно використовується інвесторами, кредиторами, споживачами та іншими стейкхолдерами для оцінювання екологічної ефективності підприємств, їх активності та конкурентоспроможності. При складанні добровільної екологічної звітності середні та малі аграрні підприємства повинні дотримуватись принципів об'єктивності, релевантності, системності і динамічності. Це дозволить сформулювати звітність з урахуванням актуальних потреб користувачів щодо реалізації принципів сталого розвитку економіки.

Список використаних джерел

1. Сокіл О.Г. Концепція балансового методу обліково-аналітичного забезпечення звітності про сталий розвиток сільськогосподарських підприємств. *Економічна наука*. 2018. № 7. С. 44-49. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2018/11.pdf (дата зверення: 20. 05.2022 р.)